

Utlåtande 2004:89 RI (Dnr 441-1420/2001)

Inrättandet av ett permanent Nobelmuseum i Vinterviken
Motion av Malte Sigemalm (s) (2001:60)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande Motion (2001:60) av Malte Sigemalm (s) anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför i utlåtandet.
--

Föredragande borgarrådet Annika Billström anför följande.

Ärendet

I en motion (2001:60) föreslår Malte Sigemalm (s) att ett permanent Nobelmuseum inrättas i Vinterviken, Liljeholmen, *bilaga 2*. I motionen betonas vikten av att exponera Alfred Nobels liv och gärning på den plats där han var verksam, dvs. Vinterviken. I motionen föreslås att en del av fastigheten ”Syran” borde göras om till museifilial till museet i Börshuset.

Remisser

Ärendet har remitterats för yttrande till stadsledningskontoret, kulturnämnden och Liljeholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret anser att det inte skall inrättas ett Nobelmuseum i Vinterviken, utan en utvidgning av Nobelmuseet i Börshuset anses vara en bättre lösning. För det befintliga Nobelmuseet finns planer för att i framtiden utvidga museets innehåll till att även omfatta personen Alfred Nobel och hans verksamhet. Problemet idag är att detta inte inryms i befintliga lokaler i Börshuset. Stadsledningskontoret ser dock inget hinder för att en permanent

huset. Stadsledningskontoret ser dock inget hinder för att en permanent Nobelutställning inrättas i området Liljeholmen.

Kulturnämnden anser att Vinterviken är en lämplig plats för att markera Alfred Nobels gärning. Nämnden betonar dock att en rad grundläggande förutsättningar för ett sådant utställningsrum inte är klarlagda, bl.a. vad gäller finansiering av såväl investering som drift. En förutsättning för kulturnämndens fortsatta engagemang är att planerna kan preciseras vad gäller såväl innehåll och huvudmannaskap som finansiering.

Liljeholmens stadsdelsnämnd uppskattar det engagemang som kommer till uttryck i motionen. Stadsdelsnämnden konstaterar att det sedan länge funnits långt framskridna planer på ett Nobelmuseum i Vinterviken och att detta bör ligga till grund för framtida beslut. Ett Nobelmuseum i Vinterviken skulle berika Stockholm som huvudstad och vara en tillgång för stadens besöksnäring.

Mina synpunkter

Ett Nobelmuseum eller Nobelcenter i Stockholm har varit föremål för diskussion och utredning under många år och i flera olika sammanhang. Redan 1983 i samband med 150-årsfirandet av Alfred Nobels födelse initierades en diskussion kring ett Nobelcenter i stockholmsregionen. Det har således gått mer än 20 år sedan den första idén till ett Nobelcenter i Stockholm lanserades. Jag kan inte annat än beklaga att det inte har funnits tillräcklig beslutsamhet för att förverkliga denna idé.

Jag anser att vi måste kraftsamla för att få till stånd en attraktion i Nobels namn för att Sverige och Stockholm inte skall förlora ett av världens starkaste varumärken. Nobelprisets höga internationella status har medfört att det i flera andra länder tagits initiativ till att inrätta museer eller permanenta utställningar. Hit hör bl.a. ett Nobelmuseum i Skottland som byggs med EU-bidrag i anslutning till en av Nobels gamla fabriker samt invigningen av ett Nobelmonument i Washington förra året. Norge har redan fattat beslut och är i full gång att förverkliga ett Nobelfredscenter i centrala Oslo med planerad invigning på Sveriges nationaldag den 6 juni 2005.

Ett Nobelcenter kan förväntas vara föremål för ett betydande sponsoringress från olika näringsgrenar, bl.a. med anknytning till prisämnena. Det har i olika sammanhang anförts att Nobelcentret inte bör ha några kommersiella bindningar, eftersom tilltron till Nobelpriset som belöning för insatser i mänsklighetens tjänst – oberoende av olika partsintressen – i annat fall skulle riskera att minska. Därför skulle det vara angeläget att centret till väsentliga delar tillkommer genom offentliga åtaganden i samverkan med

delar tillkommer genom offentliga åtaganden i samverkan med Nobelstiftelsen.

Det finns ytterligare skäl för att Nobelcentret i huvudsak skulle vara ett offentligt åtagande. Det skulle då i en bredare mening vara enklare att forma det till ett vetenskaps- och kulturhistoriskt center med anknytning till aktuell forskning, där inte minst ungdomar kan erbjudas möjlighet att skapa sig en djupare förståelse för vetenskapliga problem och litterära frågor. Ett offentligt åtagande omfattar i detta fall därför väsentligt mer än insatser av ekonomiska resurser, nämligen också en nära samverkan med universitet, andra vetenskapliga institutioner och näringslivet. Detta torde också vara en god grund för att centret skall förläggas till Stockholm.

Mot bakgrund av att det inte har fattats erforderliga beslut kring ett Nobelcenter, anser jag att Stockholms stad måste driva frågan med kraft för att erhålla ett slutligt ställningstagande. Bedömningen som ligger till grund för detta ställningstagande är att ett Nobelcenter har stor betydelse för stadens utveckling och därför måste vi vara beredda att konkret medverka i centrets tillkomst. I detta arbete och om staten väljer att inte prioritera ett framtida Nobelcenter, anser jag att man inte kan utesluta externa finansiärer. Jag anser dock att ett Nobelmuseum i första hand är en statlig angelägenhet.

I diskussionerna om ett framtida Nobelcenter har Nobelstiftelsen förväntats att driva verksamheten självständigt. I dag finns en utställning i Börshuset som drivs av Nobelstiftelsen med Stockholms stad och staten som finansiärer. Var ett framtida Nobelcenter skall lokaliseras geografiskt inom stadens gränser är en fråga som får behandlas vid ett senare tillfälle, eftersom de grundläggande förutsättningarna först måste utredas och beslutas om. Det kan i sammanhanget ändå nämnas att det under årens lopp har presenterats ett antal olika förslag, t.ex. Vinterviken, Blasieholmen, Nobelparken, Beckholmen, Skeppsholmen, Tegelbacken, Klarastrandsviadukten, Masthamnen, Sjöhistoriska museet samt stadens exploateringsområden.

Regeringen har tidigare utrett frågan om lokalisering och därutöver med avseende på finansiering och samverkansformer. År 1997 presenterade den s.k. Nobelcenterutredningen sitt betänkande *Nobelcenter i Stockholm* (SOU 1997:117). Utgångspunkten för den modell till samverkan som presenterades var att centret skulle förläggas till Tegelbacken. Utredningen redovisar utan anspråk på fullständighet nära 20 olika alternativa lokaliseringar eller fastigheter som antingen diskuterats inom Nobelstiftelsen eller föreslagits av olika intressenter. Betänkandet har inte remissbehandlats.

Den statliga utredningen föreslog en modell där Stockholms stad på egen bekostnad iordningställer och överlåter erforderlig tomtmark till staten för

nyttjande till ett Nobelcenter samt svarar för fastighetsunderhållet. Staten föreslogs svara för kostnaden för uppförandet av byggnaden med fast inredning samt upplåta byggnaden hyresfritt till Nobelcentret. På Nobelstiftelsen skulle ankomma att svara för investeringar för verksamheten och upprätthållandet av densamma. Därutöver föreslogs att Tekniska högskolan, Karolinska Institutet och Universitetet skulle få i uppdrag att inrätta doktorandtjänster med placering vid Nobelcentret och med uppdrag att medverka i den publika programverksamheten. Forskningsrådsnämnden ställde vid tidpunkten i utsikt årliga bidrag till centrets forskningsinformation.

Regeringen har därefter i budgetpropositionen 2000/2001 anfört att regeringen avser att redogöra för omfattningen och inriktningen av det statliga engagemanget i satsningen med ett permanent Nobelmuseum. År 2001 enades Nobelstiftelsen, regeringen och Stockholms stad om en tillsvidare och interimistisk lösning som innebär att Börshuset är att betrakta som ett första steg mot ett permanent Nobelcenter i avvaktan på ett nyproducerat center.

Min vision är att Stockholm skall bli Europas mest spännande region. En huvudstad som inte lyckas utveckla och förnya sig med nya och spännande attraktioner kommer på sikt att få svårt att hävda sig i den internationella konkurrensen. Ett Nobelcenter skulle möta flera behov och erbjuda många olika möjligheter inom arkitektur, form och design, men även för vetenskapen, akademierna, näringslivet och stockholmarna.

Regeringen och Stockholms stad måste nu på allvar pröva om och i vilken utsträckning medverkan kan ske från berörda parter. Med anledning av detta kommer staden att ha kontakter och föra samtal med regeringen under våren 2004 för att därefter fatta inriktningsbeslut om den fortsatta processen.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Mikael Söderlund* (båda m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Alfred Nobels betydelse för Stockholms stad kan svårigen överskattas. Det är av vikt att de rudimentära planer på ett Nobelmuseum som finns utvecklas och att Stockholms stad här är pådrivande. Det är emellertid svårt att fortskrida utan statens aktiva medverkan. Mot bakgrund av regeringens hantering av de museer den redan bär ansvaret för framstår det som en from förhoppning att sätta hela sin tillit till regeringens budgetproposition 2000/2001.

Snarare är avsaknaden på senare statliga initiativ ett ytterligare tecken på att en alltigenom offentlig verksamhet sällan är optimal för att driva verksamhet av denna art. Ideella organisationer såväl som näringslivet kan ofta bidra till att skapa lösningar

där exempelvis statens brist på intresse lägger en död hand över angelägna projekt. Det är därför viktigt att i positiv anda ytterligare undersöka näringslivets möjligheter att bidra som sponsorer till ett Nobelmuseum.

Det är trots allt personlig uppfinningsriktighet och privat entreprenörskap kombinerat med kommersiella intressen som utgjort själva grunden för Nobelstiftelsens existens.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Viviann Gunnarsson* (mp) enligt följande.

Diskussionerna om ett Nobelmuseum/Nobelcenter har pågått under årtal. Vi anser att det nu är dags att gå från ord till handling. Ett Nobelmuseum/Nobelrum i Skulpturens hus, som från början ingick i Nobels verkstäder vid Vinterviken är en fråga som varit aktuell under en längre tid. Stadens uppgift skall i första hand vara att driva på i denna fråga och vi hoppas att de samtal som staden nu skall föra med regeringen leder till konkreta resultat. Skapandet och finansieringen av ett Nobelmuseum är dock en angelägenhet för staten tillsammans med Nobelstiftelsen.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige beslutar följande

Motion (2001:60) av Malte Sigemalm (s) anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför i utlåtandet.

Stockholm den 26 maj 2004

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Anette Otteborn

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin*, *Kristina Alvendal* och *Rolf Könberg* (alla m), *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Christopher Ödmann* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (mp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Bakgrund

I en motion (2001:60) föreslår Malte Sigemalm (s) att ett permanent Nobelmuseum inrättas i Vinterviken, Liljeholmen, bilaga 2. I motionen betonas vikten av att exponera Alfred Nobels liv och gärning på den plats där han var verksam, dvs. Vinterviken. I motionen förslås att en del av fastigheten "Syran" borde göras om till museifilial till museet i Börshuset.

REMISSER

Ärendet har remitterats för yttrande till stadsledningskontoret, där det har beretts inom finansavdelningen. Ärendet har även remitterats till kulturnämnden och Liljeholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 21 januari 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser inte att det skall inrättas en permanent Nobelmuseifilial i Vinterviken. Däremot kan en permanent utställning i Vinterviken finnas.

Det av motionären omnämnda Nobelmuseet i Börshuset har nu fått en permanent lösning. Uppgörelse har kommit tillstånd mellan Stockholms stad, Nobelstiftelsen och regeringen. Nobelstiftelsen och Stockholms stad är tätt förknippade med varandra genom de årliga Nobelfestligheterna i stadshuset. Det är därför naturligt att Nobelmuseet permanentas som ett viktigt inslag i Stockholms attraktioner. Museet kommer förutom att vara en turistattraktion även att gagna Stockholms stads elever att få möjlighet att bekanta sig med vetenskap och vetenskapsmännen bakom de stora upptäckterna.

Nobelmuseet har även planer på att i framtiden utvidga museets innehåll till att även omfatta personen Alfred Nobel och hans verksamhet. Problemet idag är att detta inte inryms i befintliga lokaler i Börshuset. Nobelmuseet arbetar dock med frågan för att kunna förverkliga planerna.

Stadsledningskontoret anser att utvidgning av Nobelmuseet i Börshuset är den bästa lösningen. Allt kommer då att finnas samlat på ett enda ställe, vilket underlättar för besökare att få ett helhetsgrepp såväl om personen Alfred Nobel och hans verksamheter som Nobelpristagarna och dess upptäckter.

Med beaktande av dessa planer bör inte en museifilial inrättas i Vinterviken. Att bygga upp en sådan verksamhet i Vinterviken skulle eventuellt i framtiden kunna innebära att det finns två museer i Stockholms stad med inriktning Alfred Nobel, vilket inte kan anses skäligt.

Stadsledningskontoret anser däremot att en permanent Nobelutställning i Vinterviken kan finnas. Denna utställning skulle komplettera Nobelmuseet i Börshuset. Utställningen, vilken bör finnas i Skulpturens Hus, skall inrikta sig på människan och industrimannen Alfred Nobels liv och gärningar i området. Detta skulle höja attraktionsvärdet för området och Kulturparken Liljeholmen. Redan idag finns en utställning om personen Alfred Nobel och hans verksamhet i Vinterviken i Skulpturens Hus. Denna utställning har utarbetats i samarbete med Nobelmuseet i Börshuset. Detta påbörjade samarbete bör fortgå i utställningsverksamheten.

Att använda Skulpturens Hus för denna utställning innebär att man inte behöver bygga upp en ny organisation utan nyttja personal som redan finns i Skulpturens Hus. Att inrätta ett museum kräver däremot en helt annan organisation, vilket genererar kostnader.

Staden skall inte ta på sig nya kostnader för inrättande av en permanent Nobelutställning. Finansiering bör ske av andra parter. Med tanke på vad en permanent Nobelutställning skulle tillföra området bör näringslivet och andra intressenter ha ett intresse av att en permanent Nobelutställning inrättas.

Stadsledningskontoret anser att motion 60/2001 av Malte Sigemalm (s) kan anses besvarad med det av kontoret anförda.

Kulturnämnden beslöt den 29 januari 2002 att som svar på Malte Sigemalms (s) motion godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 januari 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen har tidigare, som svar på hemställan om prövning av det fortsatta ansvaret för kulturpark Liljeholmen, delgivit sina ståndpunkter om en framtida permanent Nobelutställning i Vinterviken (dnr 015/363/2001).

Ett särskilt Nobelrum ingår i de planer för kulturpark Liljeholmen som utarbetas av gatu- och fastighetskontoret. Nobelrummet är tänkt att inrättas i Skulpturens Hus och där presentera en permanent utställning om Alfred Nobel som industriman och människa. Utställningen är tänkt att fungera som ett komplement till Nobelutställningen i Börshuset, som är mer inriktad på priserna och pristagarna.

Kulturförvaltningen delar motionärens synpunkter vad gäller Vinterviken som en lämplig plats för att markera Alfred Nobels gärning och förvaltningen menar att inrättandet av ett Nobelrum i Skulpturens Hus skulle motsvara ett sådant behov.

En rad förutsättningar för ett sådant utställningsrum, bl.a. vad gäller finansiering av såväl investering som drift, är emellertid inte klarlagda. En förutsättning för kulturförvaltningens fortsatta engagemang är att planerna kan preciseras vad gäller såväl innehåll och huvudmannaskap som finansiering. Kulturförvaltningen ser ingen möjlighet för att ett åtagande av detta slag skulle kunna inrymmas i förvaltningens ordinarie budget. Med hänsyn till att den hittillsvarande planeringen, inklusive diskussioner med eventuella externa finansiärer, genomförts av gatu- och

eventuella externa finansiärer, genomförts av gatu- och fastighetskontoret ser kulturförvaltningen som naturligt att planerna slutförs av samma instans. Kulturförvaltningen är givetvis beredd att delta i ett sådant arbete.

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade den 21 februari 2002 följande.

1. Nämnden avslår förvaltningens förslag till beslut och föreslår kommunstyrelsen anse motionen besvarad med hänvisning till vad som redovisas i ärendet "Slutredovisning – Kulturpark Liljeholmen", § 223, Liljeholmens nämndsammanträde 2001-11-08. Av ärendet framgår att det sedan länge funnits långt framskridna planer på ett Nobelmuseum i Vinterviken varför vi anser att motionen försöker slå in en redan öppen dörr. Vi uppskattar dock motionärens engagemang i frågan.
2. Nämnden hemställer hos kommunstyrelsen att tillse att Nobelmuseum i Vinterviken kommer till stånd.
3. Nämnden anför därutöver följande.

Alfred Nobel, kemist, uppfinnare, industriman och instiftare av nobelpriset är förmodligen den internationellt mest kände svensk som någonsin levat.

Han patenterade inte mindre än 85 uppfinningar. Den stora förmögenhet som Nobel skapade genom sin sprängämnesindustri testamenterade han till en stiftelse, som av den årliga avkastningen skulle utdela penningpriser till dem som "har gjort mänskligheten den största nytta".

Trots att Nobel är den svensk som förmodligen är mest känd utomlands finns det inget museum i Stockholm över hans liv och gärning. I Vinterviken finns hus och spränggropar bevarade från Nobels sprängämnesfabrik Nitroglycerin AB som grundades 1864. Vi hoppas innerligt att ett Nobelmuseum i Nobels gamla svavelsyrafabrik, numer Sdkulpturens hus, blir verklighet. Ett nobelmuseum i Vinterviken skulle berika Stockholm som huvudstad och vara en tillgång för stadens besöksnäring.

Reservation anfördes av ledamöterna *Ing-Marie Gidlöf*, *Jan Erik Roos* och *Ewa Fagerhem* (alla s) och ledamoten *Kjell Marténg* och tjänstgörande ersättaren *Roy Bjernestedt* (båda v) till förmån för förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande gjordes av *Ing-Marie Gidlöf m.fl.* (s) och *Kjell Marténg m.fl.* (v), bilaga 1.

Liljeholmens stadsdelsförvaltning föreslår att nämnden för sin del tillstyrker motionen. Tjänsteutlåtandet daterat den 5 februari 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Området Vinterviken i Liljeholmen är ett område som tillmäts stort värde som grön kil i söderort. Även det relativa centrala läget är värdefullt. I Liljeholmen som stadsutvecklingsområde lyfts närheten till både Vinterviken och Årstaskogen som stora tillgångar för de boendes rekreation. Vinterviken tillmäts även ett stort kulturellt värde i och med Alfred Nobels verksamhet. Här finns Sveriges yngsta fornminnen, nämligen Nobels spränggropar. Stockholms stad har redan idag investerat i området genom en vacker upprustning av den gamla s.k. Svavelsyran som drivs som konsthall av Stiftelsen Skulpturens hus. I detta hus finns en utställning i form av fasta montrar med fotografier från verksamheten i Vinterviken.

Förvaltningen anser att ett mer permanent Nobelrum skulle vara av stort värde både för staden och för Vinterviken som ett grönt och kulturellt område. Ett sådant Nobelrum borde, enligt förvaltningens uppfattning, spegla Alfred Nobel som industriman och människa, till skillnad från museet i Börshuset som speglar Nobelpriset och nobelpristagarna. Vidare bör framhållas att det redan idag har förts diskussioner om inrättande av ett s.k. Nobelrum i Svavelsyrafabriken. Det skulle vara en permanent interaktiv utställning. Enligt de uppgifter förvaltningen erhållit har diskussionerna, som förts av gatu- och fastighetskontoret, avstannat något då fastigheten bytt ägare och nu ägs av Wihlborgs Fastigheter AB. Det är vår förhoppning att arbetet snart återupptas.

RESERVATIONER M.M.

Liljeholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Ing-Marie Gidlöf m.fl. (s) och Kjell Marténg m.fl. (v) enligt följande.

Vid flera tillfällen, senast 020131, har i nämnden uttalats stöd för tanken att inrätta ett permanent museum till minne av personen Alfred Nobel, av dem som arbetade med honom och av den verksamhet som de tillsammans utvecklade och som sedan möjliggjorde Nobelpriset. Detta skulle bli ett värdefullt komplement till det museum över pristagarna som nu finns i Börshuset.



KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2001:60

2001:60 Motion av Malte Sigemalm (s) om ett permanent Nobelmuseum i Vinterviken

Alfred Nobel började sin bana på Södermalm i Stockholm, men fick pga. flertalet explosioner orsakade av den verksamhet han bredrev flytta från Södermalm.

Alfred Nobel flyttade till Vinterviken belägen mellan Gröndal och Aspudden. I Vinterviken bredrev han verksamhet fram till 1920 talet, då verksamheten flyttade till Gyttorp.

Alfred Nobel är känd över hela världen som företagare med krut som affärsidé, och han är känd för det Nobelpris som varje år delas ut.

I Vinterviken idag finns ett minnesmärke i en bergssida vid utskeppningshamnen som påminner om verksamheten. De flesta byggnader är rivna eller har förfallet. Den gamla svavelsyrefabriken har renoverats och innehåller idag en restaurant och konsthall. I entréplanet finns ett mindre rum där Alfred Nobel omnämns.

I dag finns inga museer inom de södra förorterna som kan betraktas som publikdragande museer. De flesta museer är belägna i innerstaden eller det som kan betraktas som innanför tullarna. Det är ur olika aspekter en sned fördelning mellan förortens värde gentemot innerstadens värde.

I dag finns ett Nobelmuseum i det ska börshuset. Nobels verksamhet exponeras i en del av staden som inte har någon anknytning till den historiska plats där Nobels verksamhet var förlagd.

I Vinterviken, präglades hela närsamhället av Nobels verksamhet. Stadsdelar byggdes upp enkom för att skaffa bostäder åt de arbetare som skulle arbeta inom Nobels verksamhet i Vinterviken.

Nobels verksamhet borde exponeras på den plats där han var verksam, dvs. i Vinterviken.

En del av fastigheten "Syran" borde göras om till en museefilial till museet i Börshuset.

Jag hemställer att kommunfullmäktige beslutar att

1. en permanent museefilial byggs upp i någon fastighet i Vinterviken för att exponera Alfred Nobels liv och gärning i Vinterviken
2. berörd förvaltning får i uppgift att inrätta filialen.

Stockholm den 15 oktober 2001

Malte Sigemalm